

Алісеєнко О. М.,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ОСОБЛИВОСТІ ВТІЛЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ В РОМАНІ А. МЕРДОК «THE NICE AND THE GOOD»

Анотація. Статтю присвячено виявленню особливостей втілення проблематики в романі А. Мердок «The Nice and The Good». У статті зазначається, що романи письменниці формують її власну концепцію світу та людини, а ідеї не просто включено в текст. Вони «впроваджені», перетворені, формують тканину оповідання за законами художньої образності, на структурно-сюжетному, тематичному та концептуальному рівнях. У «The Nice and The Good» А. Мердок не намагається усунути відмінності між художньою літературою та філософією. Роман актуалізує ті самі ідеї, що і філософське есе письменниці. Необхідно зазначити, що основна концептуальна проблематика досліджуваного роману та багатьох інших, сконцентрована на ідеях Платона, в його неоплатонічному варіанті. У «Приємному і Благому» основна проблематика полягає в набутті людиною Блага. Письменниця полемізує з екзистенціальним розумінням категорій Добра і Зла. Вона намагається показати та зазначити рух персонажів безпосередньо до Блага, Добра, їх перехід від егоїстичного «приємного» до «приємного-для-іншого», тобто до Блага. Проблема «приємного», «задоволення», «щастя» письменниця сполучає в першу чергу з любов'ю, з проблемою подолання егоїзму в людських відносинах дружби і любові, вірячи в те, що людина може сам себе змінити на краще, «до Благу». Мердок, прагнучи до створення власної системи світобачення, художньо-філософської інтерпретації реальності, вбирає багато різноманітних ідей, уникаючи еклетики в їх сполученні, особливим чином їх сплавляє, домагаючись якогось об'єднання пересічних ідей. Письменниця, моделюючи художній світ своїх романів, ніколи не створює просту ілюстрацію до своїх етико-філософських поглядів, вона завжди «переводить» коло своїх концепцій на образну мову зовні життєвopodobних обставин і людей, вважаючи, що «роман – це картина і коментар людського існування». У світі А. Мердок завжди є семіотичний, часто метафоричний підтекст. Роман «Приємне і Благое» є не просто любовно-психологічним романом, а досить складним образним художнім втіленням багатьох філософських ідей, які діалогічно поєднують трансформовані ідеї філософської думки минулого і сучасності.

Ключові слова: Благо, екзистенціалізм, платонізм, пасторальна романістика, постмодернізм, темпоральність.

Постановка проблеми. У романістиці А. Мердок переломлюється типовий для ХХ століття процес збагачення літератури своєрідною мовою філософії [1, с. 275], що «освятив» М. Гайдеггер [2, VIII]. Але якщо раніше філософствуванню віддавалися не професіонали (А. Бейлі, В. Хлебніков, М. Пруст, Ф. Кафка та ін.), то Мердок – професійний філософ, представник англійської університетської субкультури [3; 7]. Вона пише спеціальні статті з філософських та естетичних проблем, прямо вербально

не включаючи їх до тексту своїх романів 60-х рр., як це робить велика кількість постмодерністів, створюючи «метатексти». Вона не розмиває межі між філософією та романістикою¹, але запліднює своїми філософськими поглядами, що мають різноманітне коріння, власну художню творчість, являючи інший варіант «філософської значущості», ніж описаний Дж. Гарднером, коли філософська проблематика «не передбачена від самого початку, не запланована...» [4, с. 394]. У Мердок вона входить до початкового задуму її романів, своєрідно реалізуючись у тексті. Письменниця втілює такий варіант романної творчості, в якому художньо відобразилося переживання етико-філософського та естетичного зсуву, який змінив «картину світу», позначену новим витком самосвідомості європейської культури в ХХ столітті, пронизаною релятивізмом і самоствердженням.

Мета статті – проаналізувати особливості втілення проблематики в романі А. Мердок «The Nice and The Good» (1968); акцентувати присутність у романах А. Мердок – «Відсічена голова» (1961), «Дика троянда» (1962), «Єдиноріг» (1963), «Італійка» (1964), «Червоне і Зелене» (1965), «Час ангелів» (1966), «Сон Бруно» (1968) – своєрідного філософського «плюралізму», де прийняття, полеміка, «принцип додатковості», специфічно поєднуючись, формують власну мердоківську художню концепцію світу й людини, створюючи ефект «неотрадиційної етики» [5, с. 172]. У перерахованих вище романах Мердок ідеї створюють не механістичний конгломерат концепцій, а певну досить органічну ідейно-семантичну основу художнього світу її романістики, далеку від простої ілюстративності й оголеної тезисності, де ідеї не привнесені просто в текст, не «розсіяні» в ньому, а «впроваджені», перетворені, створюють його тканину за законами художньої образності й на рівні тематичному, структурно-сюжетному і концептуальному не перетворюють літературу на службовий засіб. Це повною мірою стосується її роману «The Nice and The Good».

Виклад основного матеріалу. Письменниця не прагне «усувати відмінність між художньою літературою та філософією», що сповідує Ж. Дерріда [6, с. 87], названий Мердок «фальшивим пророком» [7, с. 164]. Есе «Про вищість Добра...», написане до «The Nice and The Good»² – своєрідний метатекст, присвячений тим самим проблемам, що й роман, є самостій-

¹ Культурологи вважають, що обриси філософського тексту розмиваються й починають існувати в якомусь «розсіяному» вигляді – всередині віршів, фільмів, літературної прози і т.д. [1, с. 327].

² Рух думки А. Мердок дуже часто йде від статті до роману, а від нього – до нової статті: «Про вищість Добра над іншими поняттями» (1967) – до «Приємного і Благого» (1968), від нього – до статті «Бог і Добро» (1969), де акцентована ідея милосердя, освітлена в романі, але не виділена в статті, що йому передус, де вона критикує екзистенціалізм за те, що він виключив такі поняття, як Благо, Кохання, Альтруїзм, важливі для того, щоб вказати шлях до морального вдосконалення і подолати егоїзм, ставши «постачальником фальшивих цінностей» [8, с. 233].

ним творінням. І справа не тільки у відмінності їхніх жанрів і «мов»³, а й у вирішенні головних проблем: у статті Мердок йдеться про ідеї Платона, а в романі реалізується швидше неоплатонічне (С. Вейль) їх тлумачення, близьке до ренесансного варіанту з його живим артицизмом, «світськістю», поетичністю⁴. А. Мердок сама каже, солідаризуючись із Фаулзом, автором статті «Аристос: автопортрет у формі ідей» (1964), про перевагу художника перед філософом у пізнанні життя, про його більшу «природність», а у своїй книзі про Сартра підкреслює, що романіст нерідко не тільки сповнений філософією, а й випереджає її відкриття [11, с. 9–10]. Правда, в «Учні філософа» (1983) вона дає змогу собі засумніватися в плідності філософії взагалі: письменниця постійно «перевіряє» свої концепції й уявлення, неначе заперечує самій собі, «ловить» себе на прихильності до тієї чи іншої ідеї. І в цьому теж проступає «перехідність» художнього мислення Мердок, яка шукає позитивні основи людського буття, пропонуючи їх «проект», іноді щоб засумніватися в них, побоюючись потрапити до пастки однозначної програмної Істини⁵. Звідси «самозаперечення», варіативність, самополеміка й самоіронія, що пронизує романи письменниці. У «Приємному і Благоді» Мердок, безсумнівно, звертається до ідей платонівської філософії, але неоплатонічно їх трактує, вдаючись до принципу «симбіозу» різних ідей, які не є простою філософською «приправою» до роману. Це особливо яскраво проступає в центральному проблемному вузлі цього роману.

І.Н. Мізініна пише про те, що в романах, де «відображається» філософія Платона (ймовірно, краще говорити про її «переломлення», про «оновлений платонізм»), сенс їх зосереджений на протистоянні боротьби добра і зла [12, с. 8]⁶. Здається, що в попередніх романах А. Мердок основна проблема дійсно була такою чітко представленою, як у «Втечі від чаклуна» (1956), «Палаті на піску» (1957), «Дзвони» (1958), «Відрубаний голові» (1961), так і в наступних, наприклад, у «Людині випадковості» (1971), «Досить почесній поразці» (1970) та ін. Письменниця поділяє думку одного з основоположників неореалізму Д.Е. Мура (1873–1958), якого вона цитує [14, с. 167], про те, що «добро» і «зло» не зводяться до якихось зовнішніх понять («користі», «насолоди», «приємного»), а досягаються кожним емпірично [5, с. 167]. Ставлячи так проблему, Мердок прагнула наполегливо показати людині необхідність відповідальності за своє буття в параметрах вічного зіткнення добра і зла. Але в «Приємному і Благоді» проблема поставлена трохи інакше, увагу перенесено перш за все на набуття людиною Блага. Цьому слугують навіть семантика й структура заголовка, де фігурують етичні поняття, не пов'язані різкою антиномією [15, с. 218–224]. Відчувається близькість до поезики проблемного заголовка роману Д. Остен, яку поцінувала Мердок, «Почуття і чутливість»

³ Те, що між різними сферами творчої діяльності письменниці «не існує повного узгодження», зазначила Лозовська [9, с. 14–15].

⁴ В епоху Відродження, писав О.Ф. Лосев, «неоплатонізм був позбавлений своєї винятковості, своєї абстрактної метафізичності, своєї обмеженості й аскетизму та притягувався на службу тільки світського, мирського, тільки стихійного самоствердження людського індивідуалізму» [10, с. 98]. Ймовірно, ці властивості, при всьому пієтеті Мердок до Платона, сприяли його осягненню в ключі етико-естетичної системи неоплатонізму.

⁵ Зрілі постмодерністи першопочатково сумніваються в самій можливості однозначного «проекту», Мердок – варіативна.

⁶ Ця проблема є в Платона та неоплатоніків [13, с. 80]. Зло і Благо для Мердок, яка не приймає етики «по той бік Добра і Зла», як і для багатьох філософів, – невід'ємні характеристики буття. Вона поділяє і парадокс про позитивну роль зла, що виходить із книги Йова.

(«Sense and Sensibility», 1811)⁷, де назва фіксує проблеми, прямо не співвідносні з фабульно-подієвим рівнем роману, має абстрактний етико-філософський характер. У ньому так само, як і в назві роману Мердок, об'єднуються близькі, але не тотожні поняття, настільки ж актуальні для XVIII століття, як і головні категорії роману Мердок для XX століття. Приємне і Благі – не «тіні» Добра і Зла, їх аксіологічна природа не антиномічна, а відносини між ними постають у романі навіть дещо розмитими, «плаваючими». Але Благо неогоїстичного Кохання, що трактується в авторському тексті роману, чітко осмислене як більш ціннісне, ніж Приємне Кохання (в романі воно постає як фізична, чуттєва, сексуальна сторона цього почуття). Зрозуміло, для Мердок вирішення проблеми Добра і Зла⁸ істотно, як показує Н.І. Лозовська [9, с. 7–12], пов'язане з незгодою з екзистенціалістами. Вона, долаючи їхній гіпноз, вважає, що буття не безнадійно неповноцінне, що зло можна подолати «благими вчинками», вірю в існування вічних цінностей у людському житті, полемічно ставить слово-поняття в заголовок. Акцентуація ідеї Блага і Приємного (воно не виступає як яскраве зло) в їх різноманітних варіантах і відтінках, що надзвичайно важливо, дає змогу письменниці залишитися вірною класичній гуманістичній вірі в «принцип добра» і не переносити, як постмодерністи, основну увагу на «принцип зла» [19, с. 101]. У творі, де міф Платона про благо інтерпретовано оновлений, на концептуальному рівні домінує й використовується для часткової полеміки з екзистенціалізмом, на перший план в образотворчому рівні висувається рух персонажів саме до Блага, Добра, що переходять від егоїстично «приємного» до «приємного-для-іншого», тобто до Блага (Дьюкейн, Паула, Мері та ін.). Мердок орієнтується на «належне»⁹, прагне в хаосі сучасного світу виділити позитивні основи, представити їх перш за все у співвідношенні «Приємного» та «Благого»: звідси «зло», зосереджене в минулому, винесене за розповідні рамки роману, де змальовано рух персонажів до ідеалу неогоїстичного блага Любові. Це не зовсім «Ерос» Платона, не зовсім «самозречення» С. Вейль у любові до ближнього, не *agape* (гаряча жертвна любов), це скоріш *philia* (симпатія): кохання-розуміння, що не виключає любовного потягу. Мердок, слідуючи ренесансній традиції, де дуалізм добра і зла пом'якшений [22, с. 167], відмовляється від різкої їх антиномії, створюючи складні характери людей, яких не можна поділити на «праведних» і «неправедних», «приємних», «милих», «добрих» і «злих»¹⁰. Гедоністичну проблему «приємного», «задоволення», «щастя»

⁷ Наступні переклади, які можна зустріти, – «Здоровий глузд і чутливість», «Розум і чутливість» – теж здаються не зовсім тотожними авторського задуму, де йдеться не про простий дуалізм – розум/почуття, а саме про більш тонке розмежування, яке займає письменницю в період кризи ідей Просвітництва.

⁸ Ж. Дерріда, улюбленим об'єктом критики якого є бінарність, у бінарній традиційній парі добро/зло вбачає домінуючу добра, через яке визначається зло, наполягає на їхній своєрідній єдності, яка проступає в єдиній підставі, «послудуючи і перший член опозиції, і його протилежності» [16, с. 466]. За цим зближенням категорій добра і зла стоїть релятивістський спосіб мислення XX століття, який особливо проступає в міркуваннях Л. Аннінського [17, с. 47–52]. У проповіді Тео про те, що необхідно перш за все «бачити не зло, а благо, щоб в його світлі зло не бачилося головним...» [18, с. 355], є схожість із міркуванням Дерріди про підпорядковане становище зла.

⁹ М.О. Бердяєв вважав «належне» символом «вічної боротьби з існуючим в ім'я все вищих і вищих форм життя» [20, с. 119]. У Платона «ідеальна мрія» про Благо, Добро, Красу реалізована «чисто умоглядно» [21, с. 556].

¹⁰ Н.І. Лозовська, яка аналізує концепцію людини у творчості Мердок, переконливо розкриває специфіку художнього її трактування в письменниці, зазначаючи, що в «Дикій троянді» (1962) вперше зустрічається визначення «хороша людина» [9, с. 8].

письменниця сполучає в першу чергу з коханням¹¹, проблемою подолання егоїзму в людських відносинах дружби і любові, вірячи в те, що людина може сама себе змінити на краще, «до Блага», як вважав Платон і неоплатоніки-гуманісти Відродження. Вони розвивали багато ідей «батька філософії», особливо у сфері осмислення Кохання¹² як однієї з центральних проблем буття людини у світі, дуже для них важливої [10, с. 346–351; 29, с. 71]. Мердок, як думається, низку ідей Платона сприйняла в освітленні неоплатонізму, на який вона, як уже зазначалося, посилається і викладає у філософствуваннях героя-неоплатоніка Маркуса Фішера, що створює книгу про добро і кохання в романі «Час ангелів» (1966). Але при цьому Мердок залучає до концептуального рішення проблем Кохання і ідеї Ж.-П. Сартра. Письменниця частково погоджується, частково полемізує з трактуванням кохання в Сартра, детально інтерпретованим у роботі Л. Андреева [30, с. 91–94]. Вона визнає, як і французький екзистенціаліст, важливість кохання як форми «буття для іншого», тобто подолання егоїзму, розділяючи з ним уявлення про «відкритість» і «прихованість» цього почуття, погоджуючись, що «радість кохання» – в упевненості, що «інший» вважає моє буття найвищою цінністю. Але Мердок не вбачає в ньому, як Сартр, тільки загрозу свободі, замаху на свободу «інших», не вважає його найвищою цінністю життя, відстоюючи право на аксіологічний пріоритет категорії Блага-Любові. Вона не перебільшує в романі «Приємне і Благое», як Сартр у роботі «Буття і ніщо» (1943), роль сексу, що поневолює, коли бажання, як вважає її автор, вбиває насолоду («приємне»). Але Мердок, як видається, обіграє сартрівську ідею про роль «третього» в коханні, що прояснює, «перегрупувавши» багато пар закоханих. Її «пари» – глузлива реалізація відомої концепції Платона про дві половинки, які прагнуть знайти одна одну (подолання екзистенціальної самотності), втіленої в семіотиці «пар» ренесансного пасторального роману, хоча в ньому вони незмінні («вірні закохани»), а у Мердок підлягають «перегрупуванню» (мінливість почуттів). За цією відмінністю стоїть різне уявлення про «ідеал закоханого», категорії «ціннісного» Кохання та концепції людини, які розділяють романістку і неоплатоніків-пасторалістів, об'єднуючи їх в уявленні про те, що Афродіта згуртовує людей [31, с. 494].

У «Приємному і Благому» Мердок неначе сплітає ідеї Сартра, часом коригуючи їх, з ідеями ренесансних неоплатоніків, що частково збігаються. Так вона реалізує сартрівську екзистенціальну вимогу «бути серед інших» [30, с. 26], але знімає його

¹¹ А. Мердок полемічно протистоїть у цьому романі тому процесу заміни поняття «кохання» поняттям «секс», яка фіксує зміну світовідчуття людей епохи «сексуальної революції» ХХ століття, прагне повернути їх до вічних цінностей, аж ніяк не ігноруючи власне сексуальні проблеми в своїх романах. Фуко в роботі «Про трансгресію» пов'язує сплеск сексуальності зі «смертю Бога», зазначає, що слово секс «пронизало весь наш культурний простір...» [23, с. 114]. В 1950–70-ті рр. відбувається еротизація мистецтва – «новий Едем сексу», виникає інтерес до людей нетрадиційної сексуальної орієнтації, які цікавили і Мердок. П. Козловскі пише, що при культурі сексу «чуттєве, плотське кохання втрачає здатність бути посередником між тілом і духом, реальним та ідеальним в перспективі одухотворення плоті, пізнання істини і духовного творчого начала» [24, с. 64]. А. Мердок у романі аж ніяк не виступає прихильницею платонічного кохання, по-своєму вирішуючи проблему, сформульовану П. Козловскі. Про різноманітність трактувань любові і сексу наочно свідчила фантазія Д. Аті «Мрія про кохання», де на 144 клітинах постала і стильова, і концептуальна варіація (від Енгера до порнолістівки) «нової еклектичної чуттєвості» [25, с. 125]. Але навіть Д. Барнс у своїй «Історії світу в 10 1/2 главах» (1989) не наважився в «Інтермедії» дискредитувати кохання. Як відомо, потім настає «смерть сексу» через поширення СНІД [26, с. 91–92].

¹² Лоренс, який вбачав у коханні таємство, пов'язане з поверненням до «темних богів» дохристиянської цивілізації [27, с. 140], засуджував устами Констанса Платона за те, що в коханні він убив «життя тіла» [28, с. 282].

уявлення про конфліктність, що лежить в основі «діалогу з іншим»¹³, перегукуючись із ренесансною ідеєю неоплатоніків про благо «спільноти», духовного спілкування з «іншими», що втілено в стилі їхнього життя і, зокрема, відродженицької пасторальної романістики, з якою в Мердок проступає досить яскрава переключка (закохані пари, locus amoenus, печера та ін.). Здається, що Мердок поділяє думку Сартра у фіналі «Нудоти» про сполучну силу «тонкої нитки мистецтва» [30, с. 42–43], яка широко присутня і в ренесансних неоплатоніків, і в естетиці хороводу в «Законах» Платона. В есе «Вищість Добра...» Мердок прямо підкреслює, що мистецтво – це «різновид Блага», втілюючи цю ідею в «Приємному і Благому» в концептуально важливому епізоді роману, присвяченому благому впливу на психологію героїв алегоричної картини ренесансного художника-маньєриста неоплатоніка Бронзіно (1503–1572).

Як видається, письменниця, створюючи в душі кантівського «тяжіння» людей [33, с. 389] вільне «товариство» друзів і близьких у «Приємному і Благому», полемізує із сартрівською теорією «групи», заснованою на принципі «братства страху», де панує «право всіх над кожним» та «вільно взятих зобов'язань» [34, с. 369]¹⁴. Можлива і полеміка з алегоризованим образом «випадкового» ізольованого товариства «Повелителя мух» (1954) У. Голдінга з його торжеством зла. У Мердок у «Приємному і Благому» постає «локальна група», «своє коло людей», назване Селларсом «ми-інтенції», поняттям, яким скористається Р. Рорті в 1989 р., стверджуючи, як і вона до нього, важливість форм людської «солідарності» [35, с. 191]. Мердок випереджає велику кількість постмодерністських ідей, показавши «товариство», пов'язане не «уставними» відносинами, а симпатіями, схожістю смаків, почуттів. Вона іронічно переосмислює екзистенціалістський «лабіринт» людських стосунків і, як зазначалося, сартрівську думку про фатальну роль «третього» в коханні [30, с. 92], створенням рухомих «любовних трикутників» і життєрадісно-жартівливим «перетасуванням» любовних пар по ходу роману.

Мердок, прагнучи до створення власної системи світобачення, художньо-філософської інтерпретації реальності, вбирає багато різноманітних ідей, уникаючи еклетики в їх сполученні, особливим чином їх сплавляє, домагаючись певного об'єднання (синергетичного типу)¹⁵ перехресних ідей. Письменниця, моделюючи художній світ своїх романів¹⁶, ніколи не створює просту ілюстрацію до своїх етико-філософських поглядів, вона завжди «переводить» коло своїх концепцій на образну мову зовні життєподібних обставин і людей, вважаючи, що «роман – це картина і коментар людського існування» [11, с. 89]. Але в її світі завжди є семіотичний, часто метафоричний підтекст, захований у «видимості» речей, системи

¹³ У Мердок виникає переключка з ідеями «діалогу» Е. Левінаса, що сформувався в 1980-ті рр., що полемізує з Ж.-П. Сартром, що прибирає конфліктність, акцентує в спілкуванні «з іншим» на можливості уникати зосередженості на власному «Я» [32, с. 180], що вважає і автор «Приємного і Благого».

¹⁴ Таку «групу» Мердок представила в «Дзвоні», де її розпад теж був полемічною відповіддю на сартрівську теорію «групи-братства». Полеміка з екзистенціалістом почалася до прямо проголошеного Мердок захоплення Платоном у статті «Вищість Добра...».

¹⁵ В постмодернізмі більше процвітає об'єднання несумісних філософських концепцій у зв'язку з відмовою від єдиної «моделі світу» [36, с. 82].

¹⁶ Різке протиставлення (як різних типів) філософського роману Сартра Мердок представляється надмірно категоричним [37, с. 16], хоча сама письменниця визнавала, що вона «безумовно не є філософом-романістом, в тому сенсі, як Сартр і Симона де Бовуар», підкреслюючи, по суті, відсутність філософської «тезисності» в своїх романах, але визнавала, що у неї «певні філософські ідеї про людське життя і людський характер» [38, с. 184], тобто наявність філософської концептуальності

літературних, культурологічних образів, асоціацій, алюзій, доступних елітарному, освіченому читачу. У цій двоїстості текстуальної організації, генетично пов'язаної з «подвоєним» світом Платона («ідеї» та «речі»), є перетин з ідеями Вітгенштайна про категорію «реального» [38, с. 73]. З іншого боку, така своєрідність романного тексту Мердок робить її співзвучною, як уже зазначалося, постмодерністському ефекту «подвійного коду», розрахованого на різних читачів [39, с. 226]. В одночасній присутності різних філософських ідей (Платон, Кант, К'єркегор, Вейль, Сартр та ін.) в одному і тому ж творі проступає тенденція постмодерністської художньої свідомості [40], хоча в романі Мердок «Приємне і Благі» немає «різномірності багатоголосся» її притаманного, а постає прагнення їх своєрідно зібрати-узгодити в якусь єдину, хоча й неоднозначну концепцію. Вона не говорить тільки платонівською мовою, не сприймає платонівську дихотомію тілесного і духовного. Звертаючись до проблеми Блага, Мердок спирається на етичну концепцію часу К'єркегора як екзистенціальної темпоральності [41, с. 153], як постійного руху особистості до здійснення Блага [41, с. 158]. Справжня історія – внутрішня історія особистості [41, с. 153]. У «Приємному і Благому» домінує екзистенціальний час особистості, поданий в окремих «моментах», темпоральність «історій» окремих персонажів пов'язана з рухом до Блага. Як і К'єркегор, Мердок бачить у спогадах, яким віддаються майже всі персонажі, феномен звільнення від влади часу [42, с. 25] і важливу форму пізнання і самопізнання особистості [42, с. 20].

Висновки. Проблемний любовно-філософський роман «Приємне і Благі» одноставно вважається одним із найбільш «світлих» у Мердок і близьким за своєю тональністю комедіям Шекспіра [43, с. 124; 44, с. 29]. Він був актуальним і у зв'язку з тим (а не тільки з відгуком на «кризу гуманізму» та «агонію» Платона), що в 1960-ті рр. «заколювалися підвалини» любовних, інтимних стосунків» [45, с. 313], і тим, що західний світ був зайнятий осмисленням «технологічного прориву», а не духовними цінностями [46, с. 35]. Представляється, що в трактуванні Блага Кохання автор «Приємного і Благого» перегукується і з концепцією А. Швейцера: «Етика благоговіння перед життям включає в себе все, що можна охарактеризувати як любов, самовідданість, співчуття, поділ радості й прагнень іншої істоти» [47, с. 165–166]. Саме до такого Блага Кохання прагнуть персонажі «Приємного і Благого». А. Мердок своєю статтею «Про вищість Добра...» і романом, де захищаються вічні цінності, різко полемізує з нігілістичною їхньою «переоцінкою», з концепцією «по той бік Добра і Зла» Ф. Ніцше [48, с. 226; 49, с. 635, 694], вважаючи, на відміну від постмодерністів [36, с. 82–83], що в житті є ієрархія моральних пріоритетів. Письменниця, що володіє широкою філософською та історико-культурною ерудицією, що поєднується з незалежністю думки, прагне відродити традиційні морально-філософські категорії і цінності, зокрема, Благо Кохання-Ероса-милосердя. У Мердок перемагає Кохання-Благо, Кохання-Приязнь з її дружнім взаєморозумінням і союзом людей, але кохання (аж ніяк не «платонічне») постає як непізнане диво. Це реалізується відсутністю розгорнутої психологічної експлікації, мотивації душевних переживань персонажів, не поясненням причин «перегрупування» любовних пар, у зближенні з думкою Еклезіаста, що «людина не може досягнути справ, які робляться під сонцем» [50, с. 8–17]. Роман «Приємне і Благі» є не просто

любовно-психологічним романом, а досить складним образним художнім втіленням багатьох філософських ідей, які діалогічно поєднують трансформовані ідеї, що трактуються по-своєму, філософської думки минулого і ХХ століття.

Література:

1. Культурология / Под ред. док. филос. наук Г.В. Драча. Ростов-на-Дону : Феникс, 1997. 576 с.
2. Halliburton D. Poetic thinking: On Approach to Heidegger. Chicago, L., 1981.
3. Бандровська О.Т. Творчість Девида Лоджа і англійський університетський роман 70–80 рр. : реф. ... дис. канд. філолог. наук. Львів, 1999.
4. Гарднер Дж. О моральной ответственности литературы. Писатели США о литературе. В 2-х тт. Москва : Прогресс, 1982. Т. 2. 455 с.
5. Бак Д. Комментарии / Мёрдок А. Против бесстрастия. *Общественные науки и современность*. 1991. № 5. С. 163–173.
6. Derrida J. Marges – de la philosophie. P.: Minuit, 1972. XXV. 396 p.
7. Бушманова Н. Когда в душе живет Шекспир. *Вопросы литературы*. 1991. № 2. С. 155–170.
8. Murdoch I. On «God» and «Good». *The Anatomy of Knowledge*. Ed. Grene. M.L., 1969.
9. Лозовская Н.И. Концепция человека в творчестве Мёрдок : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Москва, 1979.
10. Лосев А.Ф. Эстетика Возрождения. Москва : Мысль, 1978. 623 с.
11. Murdoch I. Sartre: Romantic rationalist. Cambridge, Yale Univ. Press, New Haven, 1953. 145 p.
12. Мизинина И.Н. Романы А.Мердок конца 1960-х – нач. 1970-х гг. (идеи философии Платона в зеркале художественной структуры) : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Москва, 1991.
13. Домбровский Б. Каким временем мы пользуемся? (Этическая концепция времени). *Логос. Философско-литературный журнал*. 2000. № 2(23). С. 75–97.
14. Мёрдок А. Против бесстрастия. *Общественные науки и современность*. 1991. № 5. С. 163–173.
15. Алисеєнко О.М. Проблема перекладу, семантики і функції заголовка роману А. Мердок «The Nice and The Good». *Від Бароко до Постмодернізму*. Збірник наукових праць. 2002. Вип. 5.
16. Соколов Б.Г. Постструктурализм Ж. Деррида и восточная мысль. История современной зарубежной философии: Компаративистский подход. Санкт-Петербург : Лань, 1997. С. 463–472.
17. Аннинський Л. Чорт жартує: до питання про наше очищення. *Погляд*. 1991. Вип. 3.
18. Murdoch I. *The Nice and The Good*. G.B.: Chatto&Windus, 1968. 362 p.
19. Рассел Б. История западной философии и ее связи с политическими и социальными условиями от античности до наших дней. В 3-х книгах. Изд. 2-е, исправленное. Новосибирск : Изд-во Новосибир. ун-та, 1997. 815 с.
20. Бердяев Н.А. Этические проблемы в свете философии идеализма. Проблемы идеализма / Под ред. П.И. Новгородцева. Москва, 1902. 278 с.
21. Тахо-Годи А.А., Лосев А.Ф. Миф у Платона как действительное и воображаемое. *Греческая культура в мифах, символах и терминах*. Санкт-Петербург : Алетей, 1999. С. 536–556.
22. Елина Н.Г. К вопросу о преемственности культуры Возрождения. Типология и периодизация культур Возрождения. Москва : Наука, 1978. С. 161–168.
23. Танатография Еросу. Санкт-Петербург, 1994.
24. Козловски П. Культура постмодерна. Москва : Республика, 1997. 240 с.
25. Маньковская Н.Б. «Париж со змеями» (Введение в эстетику постмодернизма). Москва : Изд. «ИФРАНГ», 1995. 222 с.
26. Schoenbaum S. The Challenge of the Loss. *Art and text*. 1985. № 17.
27. Жантнева Д.Г. Дэвид Герберт Лоренс. Д.Г. Жантнева Английский роман ХХ века. 1918–1939. Москва : Наука, 1965. С. 113–162.

28. Lawrence D.H. *Lady Chatterley's Lover*. Privately Printed, 1930.
29. Горбунов А. Категория времени и концепция любви в английской поэзии рубежа XVI–XVII вв. (Спенсер, Шекспир, Донн). *Шекспировские чтения*. Москва : Наука, 1990. С. 68–87.
30. Андреев Л. Жан-Поль Сартр. Свободное сознание и XX век. Москва : Моск. рабочий, 1994. 333 с.
31. Власов В.Г. Большой энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 8 т. Санкт-Петербург : Лита, 2000. Т. 1. С. 493–502.
32. Воробьева С. Философия диалога Эммануэля Левинаса. Философия эпохи Постмодерна. Минск : Красико-принт, 1996. С. 159–181.
33. Кант И. Сочинения. В 6 т. Москва : Наука, 1963–1965. Т. 4(2). 478 с.
34. Sartre J.P. *Critique de la raison dialectique*. P., 1960.
35. Хомич Е. Р.Порти. Случайность, ирония и солидарность. Философия эпохи Постмодерна. Минск : Красико-принт, 1996. С. 182–198.
36. Fokkema D.W. The Semantic and Syntactic organization of postmodernist texts. *Approaching postmodernism* / Ed. By Fokkema D., Bertens H. Amsterdam, Philadelphia, 1986. P. 81–98.
37. Скороденко В. Достоинство человека и хаос жизни (заметки о романах А. Мёрдок). *Мёрдок Айрис. Сочинения*. В 3-х тт.: Пер. с англ. Москва : Радуга, 1991. Т. 1. С. 5–18.
38. Ильин И. Постмодернизм от истоков до конца столетия: эволюция научного мифа. Москва : Интрада, 1998. 255 с.
39. D'haen T. Postmodernism in American Fiction and Art. *Approaching postmodernism: Papers press at a Workshop on postmodernism*, 21–23 Sept. 1984. Univ. of Utrecht. Ed. By Fokkema D., Bertens H. Amsterdam, Philadelphia, 1986. P. 211–231.
40. Айзенберг М. Возможность выслывания. *Знамя*. 1994. № 6.
41. Эфендиева Н.М. Проблема времени в философии С. Кьеркегора. *Вопросы философии*. 1980. № 5. С. 152–164.
42. Киркегор С. Наслаждение и долг. Санкт-Петербург, 1894. 111 с.
43. Пирузян А.А. Структура романов А. Мёрдок и комедии Шекспира. *Английская литература XX века и наследие Шекспира*. Москва : Наследие, 1997. С. 120–132.
44. Todd R. *Iris Murdoch: The Shakespearian Interest*. Plymouth and London, 1980. P. 24–42.
45. Этциони А. Новое золотое правило. Сообщество и нравственность в демократическом обществе. Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология / Под ред. В.Я. Иноземцева. Москва : Academia, 1999. С. 312–334.
46. Иноземцев В. Современный постмодернизм: конец социального или вырождение социологии? *Вопросы философии*. 1998. № 9. С. 27–37.
47. Швейцер А. Упадок и возрождение культуры. Москва : Прометей, 1993. 512 с.
48. Ницше Ф. Сочинения. В 2-х тт. / Пер. с нем. Сост., ред., вступ. ст. К.А. Свасьяна. Москва : Мысль, 1990. Т. 1. 831 с.
49. Ницше Ф. Сочинения. В 2-х т. / Пер. с нем. Сост., ред., вступ. ст. К.А. Свасьяна. Москва : Мысль, 1990. Т. 2. 829 с.
50. Екклесиаст. Библия. Книги Священного писания Ветхого Завета и Нового Завета. Канонические. В русском переводе, с параллельными местами. Миккели (Финляндия), 1990. 296 с.

Aliseienko O. The peculiarities of the problematics implementation in I. Murdoch's novel "The Nice and The Good"

Summary. The article has been devoted to the peculiarities of the embodiment of the problematics layer in I. Murdoch's novel "The Nice and The Good". The article specifies that the Murdoch's novels form her own conception of a world and a man, and the ideas are not simply included in the text. They are "implemented", transformed, form the main message of the story according to the laws of artistic imagery, on the structural, narrative, thematic and conceptual levels. In "The Nice and The Good" I. Murdoch does not try to eliminate the differences between fiction and philosophy. The novel actualizes the same ideas as the philosophical essay of the writer. It should be noted that the main conceptual issues of the investigated novel as well as those are of many others, focused on the ideas of Plato, in its neo-Platonist version. In "The Nice and The Good" the main issue is the acquisition of Good by a man. The writer argues with an existential understanding of the categories of Good and Evil. The author tries to show and outline the movement of the characters directly to the Good, their transition from the selfish "nice" to the "nice-for-another person", i.e. to the Good. The writer combines the problem of "nice", "satisfaction" and "happiness", first of all, with love, with the problem of overcoming selfishness in human relations of friendship and love, believing that a person can change himself for the better, "for Good". Murdoch, striving to create her own system of worldview, artistic and philosophical interpretation of reality, absorbs many different ideas, avoids eclecticism in their combination and in a special way fuses them, seeking some unification of ordinary ideas. I. Murdoch, modeling the artistic world of her novels, never creates a simple illustration of her ethical and philosophical views; she always "translates" the range of her concepts into figurative language outside of life circumstances and people, believing that "the novel is a picture and a commentary on human existence". In I. Murdoch's world there is always a semiotic, often metaphorical subtext. The novel "The Nice and The Good" is a complex imaginative artistic embodiment of many philosophical ideas, which dialogically combines the transformed ideas of philosophical thought of the past and the present rather than the ideas of just a romance or a psychological novel.

Key words: Good, existentialism, Platonism, pastoral novels, postmodernism, temporality.